

Írók, költők irodalmárlétről és misszióról

II. Ulászló király 1498. január 6-án, Vízkeresztkor – a vármegyék közül elsőként – Somogynak adományozott címer- és pecséthasználati jogot. Ezt a napot a rendszerváltást követően Megye napként ünnepli a Somogy Megyei Közgyűlés. Az immár Megyehétté terebélyesedett rendezvénysorozatnak az utóbbi években visszatérő eleme egy-egy tematikus beszélgetés. 2014. január 9-én írókat, költőket hívtam meg a kaposvári Vármegyeháza dísztermébe, hogy a próza és a líra hatalmáról, az irodalmárlétről osszák meg gondolataikat. Az esten – amelyen megjelent dr. Mátra Mátra, az országgyűlés háznapja is –, dr. L. Simon László, az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának elnöke mondott köszöntőt. Az alábbiakban a kerekasztal-beszélgetés szerkesztett változata olvasható.

– Néhány perce testvérműzsák találkoztak a Vármegyeháza dísztermében, hiszen a Kaposvári Egyetem színészhallgatói örvendeztettek meg bennünket produkciójukkal, a művészeti szakos hallgatók munkáiból pedig kiállítás nyílt. Most az irodalmároké a szó. Hadd mutassam be mai beszélgetésünk résztvevőit! Fésűs Éva Kaposvár meséiről díszpolgára, aki néhány napja vehette át ugyanezen a helyszínen a megyei közgyűlés legmagasabb elismerését, a Pro Comitatu Somogy kitüntető címet. Köztünk van a Siófokon élő Matyikó Sebestyén József író, költő, etnográfus, aki hosszú időn át a Kálmán Imre Emlékmúzeum igazgatója volt. Köszöntöm Csernák Árpád színészt, író, a Búvópatak című folyóirat főszerkesztőjét, Rozsos Gábor költőt, a kaposvári Kodály Zoltán Ének-zene tagozatos Általános Iskola magyartanárát, Káplán Géza író, költőt, performert. „Szelídség jármán vonszolni gyötrő terhét a szépnek...” – ezt a címet adtuk mai beszélgetésünknek. Az idézett sor a Kaposmérőben született Fodor András Kosuth- és József Attila-díjas költőtől, írótól, műfordítótól származik. Engedjék meg, hogy felolvassam a Mérei dombok című versét!

De szépek vagytok, mérei dombok!
Fiatok megnőtt, most veszi észre,
hogy rajzolódtok kerek ívekképp,
akár a zöld-arany buboskemencék,
a kert alól a kékölü égre.

Rajtatok egykor mennyit bolyogtam!
Emlékszik még a bőröm, a hátam
a lombokkal átvert hús horhosokra.
Hallom is, ahogy egy kocsi nyiszogva
kaptat a két part alatt utánam.

Ott botladoztam szállóitek közt,
mikor a kádat hozták szüretre.
S pünkösöd után, az áldott időben,
mikor az új fübe lehempergőztem,
arcomig ért a bibor cseresznye.

Hiába mégis, mérei dombok,
most ismerek csak valóban rátok.
Mit gyermek-szemmel közletről néztem,
azt most így messzebről sejdítve értem:
ti róttatok rám igéző átkot.

Hoztak születni lejtőitekhez,
rajtatok jártam, köztetek nőttem.
Amit mutattok, nemcsak az emlék,
ti vagytok nekem az igaz keresztség.
Élő tükörként álltok előttem.

Miattatok kell szelídség jármán
vonszolni gyötrő terhét a szépnek, –
s befele kínzó vad fegyelemmel
keresnem azt, amit ismertem egyszer,
a boldogító kerek-egészet.

– *Mi dolgunk van a világon? Hogy tudjuk vonszolni gyötrő terhét a szépnek? Rá-
akadunk-e a boldogító kerek egészre, megtaláljuk-e azt a harmóniát, amelyre
vágyakozunk?*

Csernák Árpád: – Nagyon találó ez a cím: „Szelídség jármán vonszolni gyöt-
rő terhét a szépnek...” A maga rendkívül szép költői nyelvén elmondja azt, amiért
a Búvópatak tizenkét éve létrejött. Ezért választottunk a lap mottójául egy Lao-ce
idézetet: „Nincs lágyabb, mint a víz, / mégis a köveket kivájjá: / nincs külön nála.”

Hiszünk abban, hogy a szellem és a lélek ereje, mint búvópatak eljut az em-
berekhez, és hatni tud. Minden évben rendezünk egy Búvópatak-estet. Múlt év au-
gusztusában a tizenegyedik születésnapja volt lapunknak. Akkor azt is elmondtam,
a Föld hangja és színe az, amiért dolgozni kell. Ha elképzelünk egy távoli, nagy erőt
– nevezzük Istennek –, aki a Földre tekintve hallgat és fülel, akkor itt mindig csak
háborúskodást, mérgeket, füstöt, zajt, gyűlölködést észlel. E hatalmas erőnek annyi
lenne a Föld sorsának elintézése, mint az embernek egy hangyaboly széttaposása
a kertjében. Azt mondhatná: összeférhetetlen, gyűlölködő népség lakja e bolygót,
amely előbb-utóbb önmagát pusztítja majd el. De úgy is dönthetne: nem kell mind-
ezt megvárni, és nyomban megsemmisítené e glóbuszt. Na, ennek a gesztusnak a
megakadályozása a mi dolgunk; a Föld hangjának és színének jobbá és szebbé tétele.

A kezemben tartott lap tegnap jött ki a nyomdából, még friss festékszaga van, s ma küldtük el szerzőinknek. A Búvópatak sok éve képes ezt a tettet szolgálni. Milyen nehézségek árán? Ahhoz kevés a járom, a vonszolás, a gyötrellem, s a 'teher' szó is rendkívül enyhe kifejezés, milyen irigykedések, gyűlölködések szorongatások, anyagi nehézségek mellett kell fenntartani. S hogy mégis képesek vagyunk rá, az az előbb említett nagy erő segítségének köszönhető. A hit és a szeretet lapja, Isten kegyelméből létezik.

A családom tudja, születésnapjaimból nem szoktam nagy ügyet csinálni. Összeülünk gyerekekkel, unokákkal, feleségem, Kati főz egy jó vacsorát. Azt közösen elfogyasztjuk, koccintunk egy pohár borral, és ennyi. Az idei hetvenedik születésnap viszont elég különlegesen sikeredett. Miért lett így? Azért, mert léteznek egészen rendkívüli emberek. Amiről André Breton *A szürrealizmus első kiáltványában* írt, hogy a csoda mindig szép, bármely csoda szép, sőt csak a csoda szép, az meg tud valósulni. Kárpáti Kamilnak, korunk egyik legnagyobb, 85. évében járó költőjének az volt a legfőbb gondja, hogy nekem egy válogatott kötetet állítson össze. A „füveskertiek” egyike, a budapesti Stádium kiadó vezetője szerkesztette a születésnapomra szánt meglepetéskötetet. Ő írta az utószót is. Szép darab, ráadásul nagyon kedves, mert borítóján feleségem, Gera Katalin domborműve látható, belül pedig fiam, Csernák Máté elektrográfiai díszítik.

– *Hogyan vélekedik a „kerek-egésről” Matyikó Sebestyén József, aki magával hozta Incze Domokost, hogy gitáron adjon elő egy megzenésített Matyikó-verset?*

Matyikó Sebestyén József: – Mielőtt jönne a zene, egy rövid mondattal hadd reagáljak Fodor András versére! Pannonhalmán járva, még gimnazista koromban, találkoztam Mécs Lászlóval, aki egyik könyvébe a következő dedikációt írta: „Egy ismeretlen, ősi fényű / örök Titokról elszakadtan / küldöncnek jöttem, s eltűnök majd, / ha üzenetem általadtam.”

Úgy gondolom, mindenkinek, aki irodalommal vagy más művészeti ágakkal foglalkozik, fő törekvése kell, legyen, hogy jelet hagyjon – kivetítve saját belső világát. Kérdésedre a konkrét választ Incze Domokos barátom adja meg.

Vasra vert fohász

Gyanútlanul a mennyországban,
ebben a vasra vert szélfúttá hazában
üveges szemekkel szántani-vetni
születni, élni, halni. Menni.

Végül is minden magányos játszma,
körös-körül a rajzolt szürkületben
kifeszítve fölénk Isten umbrellája
halálon túli fegyenc-fegyelemben.

A világitótorony Isten gyertyája,
csukott szemmel oda az árnyék,
diófák és szőlők rendjelei között
a szőlőből bor lesz, vers és ajándék.

– Köszönjük mindkettőtöknek e vers-ajándékot. Beszéltünk a szépségről, és még fogunk is, amit a családi házban, az óvodában, az iskolában is kutya kötelessége közvetíteni annak, akit éppen arra a helyre állított a Jóisten. Rozsos Gábor tanár úr felső tagozatosokkal műveli a csodát. Mennyire könnyű vagy nehéz feladat a mai fiatalok figyelmét ráirányítani a szépségre? Kértem ezt azért is, mert sokan azt tartják, szépséghiányos korban élünk. Ezt egy magyartanárnak nyilván illene megcáfolni...

Rozsos Gábor: – Nem erre a kérdésre készültem. Amikor Sándor feldobta a labdát, mi dolgunk a világon, azt gondoltam, e kérdésre nyilván – Vörösmartyval – azt kell felelnünk: „...küzdeni. Erőnk szerint a legnemesbekért.” Ezen a szálon indultam el, ám mivel mást kaptam, hadd válaszoljak másként, eljutva a groteszkig. Aki ismer, az tudja, szeretek másról beszélni konvergens vagy divergens módon, de a cél ugyanaz: egy kicsit másként, máshogy kirángatni a hétköznapiakból. Azon túl, hogy erőnk szerint meg kell tapasztalni, amit Fodor András vallott, s halála után lett egy emlékező, Kelemen Lajos által szerkesztett kötet címe: „A működés több mint a lét.” Gondoljunk arra – mint ahogy Weöres Sándor vallotta –, mi vagyunk a létra ég és föld között. És itt jön a groteszk: nyitott szemmel kell járni az irodalmat, hiszen Márai Sándor szerint az élet utánozza az irodalmat és nem fordítva.

A lányom érkezését vártam a vasútállomáson. Budapestről jött haza, a Rippl-Rónai intercivityvel, ami tiszta és nem késik, s mi boldogok vagyunk ettől. Most jön a groteszk. A Rippl-Rónai intercity Zágrárból a Keletiig megy, és ahogy várakozom, látom ám, hogy a mozdonyt Weöres Sándor képe díszíti. Tudom, hogy régi módszer az ellenség megtévesztése, de ha valaki Rippl-Rónai Józsefről sejt egy s mást, talán még néhány képe is szeme előtt van, a mozdonyon viszont megpillantja Weöres kedves, fiatalkori képét, amit a költő születésének centenáriumra helyeztek el, összeköti a kettőt, és Rippl-Rónaival azonosítja. Nos, ez már groteszk, mivel ellentétes hatást éleszt fel bennünk.

Visszatérve a szép megláttatására! A gyerekeknek azt szoktam mondani például egy Ady-vers kapcsán, hogy három kategóriára lehet szavazni. Tetszett, nem tetszett, nem volt érdemes felkelni miatta. Ha valójában tetszik egy vers, festmény, zenemű, azt nem tudjuk megmagyarázni. A nyolcadikosok megérzik, hogy miért tetszik egy lány... egy fiúnak. (Ezt hozzá szoktam tenni, és fordítva.) Szóval ezt nem tudjuk megmagyarázni. Hogy miért nem tetszik valaki, azt viszont meg tudjuk: csúnyán beszél, piszkos a körme, és így tovább... Ekképp vagyunk az Ady-verssel is. A sikerélmény nem mérhető. Azt kérem a jelenlévő politikusoktól – és ne vigyék a hírét Hoffmann Rózsa oktatási államtitkárnak –, a pedagógus elégedett. De nem az anyagiakkal, hanem azzal, amit a gyerekektől visszacsatolásként kap, s ez megfi-

zethetetlen. Hadd említsek egy példát! Ady halálversei iszonyatosak. Annyira jók. RTL-es módon hogyan jön át a gyerekeknek? Ivott, Dióssy Ödönné szeretője volt..., utánanéznék a neten. Mindent tudnak.

Aztán egyszer csak jelentkezik egy lány, akiről az életben nem gondoltam volna, hogy irodalomszerető, s azt kérdezi, mikor lesz versmondó-verseny, mert szívesen elszavalná Adytól az *Áldásadás a vonaton* című verset. Ez a halálversek egyik nagy költeménye; ha tehetik, olvassák el. Ez lesz a házi feladat. A múltkori író–olvasó találkozón is adtam egyet: nézzék meg a Magyar Nyelv Értelmező Kézi Szótárában a brácsás címszót. Tudják, ki a brácsás? Az MTA kiadásában megjelent kéziszótárban ez áll: „az, aki tud vagy szokott brácsázni.”

Szóval a lány elment a versenyre, elszavalta Ady versét és továbbjutott. Ez az öröm. Százból egy, de egyetlen bárányért is érdemes elkóborolni. Ez a tanár dolga, meg az, hogy tudatosítsa: „Az igazság szabadabbá tesz.” Ha érzékelik, hogy szabad a gondolat, s amit szeretnének, azt bátran elmondhatják, érvelhetnek, akkor talán ők is jobban érzik magukat az iskolában és az életben. Alkalmazhatunk bármilyen technikát, azt vallom: az aktív tábla a tanár, aki fel tudja rázni a diákokat.

Hatodik osztályosok elgyötörve bejöttek, leültek, én meg megkérdeztem tőlük: hogy vagytok? Nem unjátok ezt, hogy óráról órára mindent kell tudnotok? Döbbsent csend, ilyen kérdést még nem kaptak. A nyolcadikosoknak mindent kell tudniuk, ám a kémiantanárnak nem kell ismernie az irodalmat, egy magyartanárnak nem kell ismernie a kovalens kötést, a matektanárral pedig nem futtatják le a Cooper-tesztet. Rajtunk tehát a felelősség, hogy megerősítjük-e a gyereket vagy úgy elveszük a kedvét, hogy külföldre indul, ahol majd kolbászból lesz a kerítés. Ezt mi tudjuk, hogy nem így van, ők azonban még nem.

– Igen, de idáig el kell juttatni a gyerekeket. Szülőknek, pedagógusoknak. Fésűs Évát is sokan hívták az elmúlt évtizedekben, hogy ovisoknak, alsó tagozatosoknak meséljen. A kicsik tátott szájjal hallgatták, olykor szinte rácsimpaszkodtak a megye óvodáiban, iskoláiban, s a megyei könyvtárban. Odahaza, családi körben, a közelmúltban újranéztük gyerekkorunk szeretni való meséjét, a Palacsintás királyt. Ekkor döbbsentem rá, bizonyos részeiben mennyi politikum, finom „áthallás” van. Az 1970-es években hogy lehetett filmre vinni? Nehezen hihető, hogy a „három T” időszakában figyelmen kívül hagyta volna a hatalom, mi kerül a mesejátékba...

Fésűs Éva: – Egyáltalán nem volt tudatos, mert én soha nem politizáltam a mesékkel, az engem csak zavart. Elárulom, a forgatás kapcsán volt egy kis zűr. A film egyik jelenetében, ahol – a felvételen – azt mondja a király a bolondnak: „Ha ez sikerül, akkor elrendelem, hogy minden konyhakredencen állítsák föl a mellszobrodat” – a szöveg megváltoztatására szerettek volna rábírní. Én azonban nem voltam erre hajlandó; azt mondtam: vagy marad így, vagy az egész jelenetet töröljék. És maradt.

Tehát nem a politizálás volt a szándékom. Én gyerekeknek írtam, és az egész gyermekirodalmat szerettem volna tisztán megtartani. A politika már nem az a tiszta államtudomány, ami volt, inkább hatalmi játék, amit fejünk fölött játszanak.

– Kedves Éva, te csak azt hiszed, hogy nem politizálsz. Emlékszel, mit mondtál egyik beszélgetésünkkor? Idézek: „Én szívesen megfogom a jobboldalinak és a baloldalinak is a kezét, csak legyen tiszta.”

Fésűs Éva: – Igen, ezt mondtam, mert ezt is vallom.

– Mi ez, ha nem politika?

Fésűs Éva: – Én csak kétféle embert ismerek. Jó embert és tévedő embert, mert az sem rossz, csak téved. Lehet, hogy nem helyes ez a felfogás, de nem tudok emberekre haragudni azért, mert másként gondolkoznak. Sőt! Fiatal korom óta mindig érdekelt a mások véleménye. Azoknak a felfogása, akik másként gondolkoznak, mint én, mert így érdekes és szép az élet. Annyi virág van a mezőn; kék, piros, sárga, s nem is egyszerre nyílnak. Ugye, milyen szép a mező? A Jóisten se egyformára teremtette teremtményeit, a növényeket, az állatokat és az embereket, akiknek szeretetben kellene összehangolódnia. Ez a titok, s addig egyetlen társadalom sem lesz jó, amíg az egyes ember nem néz szembe önmagával, hogy felfedezze, majd kiszedje a tüskét. Csak így változhatunk, csak az egyes ember – s nem a tömeg –, teheti jobba a világot.

– Ez nyíltszíni evangelizáció, nem véletlenül választottuk a megyenapi ünnepi közgyűlés egyik, téged köszöntő meglepetés-műsorszámául a Ragozás a világ legnehezebb nyelvén című versedet, amelyet megzenésítve adott elő Balázs Izolda és Szilas Miklós. Így ösbemutatónak is helyszíne lehetett néhány napja a Vármegyeháza. Szeretném, ha elmondanád ezt a verset. Tudod fejből?

Fésűs Éva: – Nem, puskáznom kell, egyetlen versemet sem tudom kívülről. Mindjárt felteszem a másik szemüvegemet.

Ragozás a világ legnehezebb nyelvén

te szeretsz engem – én is szeretlek
 te nem szeretsz – én akkor is szeretlek
 te megütöttél – én megsimogatlak
 te elárulsz – én soha ki nem adlak
 te gyűlölködsz – én elvisellek téged
 te ártottál nekem – én imádkozom érted

– Köszönjük. Káplán Géza a Fény a fénynek című kötetét a Napkút adta ki a közelmúltban. Szerzőjéhez nem áll túl mesze a pedagógia. A felnövekvő nemzedékekkel miként találsz meg a hangot?

Káplán Géza: – Egészségügyi okok miatt hét éve már nem vagyok gyermekközelségben. Hogy lehetne harminc évet összefoglalni, nem is tudom. Ahogy Gábor mondta, nem a pénz a jutalom, hanem valami más; én is ezt vallom, s nekem a legnagyobb jutalom az, hogy a diákok folyamatosan fiatalon és készenlétben tartják az embert, és mindennap próbára teszik. Nemcsak a szellemi, hanem a lelki készenlétünket is. Azt, hogy szeretünk, vagy nem szeretünk. Arra vagyok a legbüszkébb,

hogy pályafutásom során eljutottam odáig, hogy ha a legmagasabb követelményt állítottam is a tanítványaim elé, akkor sem fordultak el tőlem, mert a követelményeket mindig megelőzte a közvetlenség, és – megpróbálom elérzékenyülés nélkül kimondani – a szeretet...

– *Folyóirat-szerkesztő, író, meseíró, helytörténész, költő, tanár. Nagyon sokféle helyről érkeztek a vendégeink. Ki mennyire tartja missziónak azt a munkát, amekyre vállalkozott, vagy amelyet kijelölt számára a Jóisten?*

Matyikó Sebestyén József: – A helytörténetet kényszerűségből választottam. A Siófok és a Balaton-part múltjával foglalkozó Zákonyi Ferencet, akit tizennégy éves koromtól ismertem, ugyanis elbocsátották, és átkerült Balatonfüredre. Én pedig elhatároztam: azokat a jeles személyiségeket, akik valamilyen formában kapcsolódnak Siófok múltjához, felkutatom. Nemcsak az irodalom, hanem a tudomány, a képzőművészet és még számtalan más területről is gyűjtöttem, és publikáltam. Ez inkább passzió volt. Az irodalom viszont más. Vallottam, és ma is vallom a folytonosságot, amely Somogyban elég hosszú időn át érvényesült. Takáts Gyula bátyámnak még megadatott, hogy kezében tarthatta a nagy őst, Berzsenyi Dániel csontjait nagy költőnk harmadik újratemetésekor.

– *És csirizzel összeragaszthatta a „niklai remete” pipáját...*

Matyikó Sebestyén József: – És láthatta még arany nyakláncát...

– *Amit az oroszok nem fedeztek fel a sírban...*

Matyikó Sebestyén József: – Eljutunk lassan Csernák Árpád barátomig. Tragikus betegségek során a Búvópatak élethosszabbító ajándékot adott. Annak is köszönhetem, hogy még élek...

– *Egy író, egy költő, élete folyamán kedve szerint parolázhat a kortársaival. Tüskés Tibor író, irodalomtörténész, a Somogy című folyóirat egykori szerkesztője úgy fogalmazott: az irodalom parolák folytonossága. Generációk fölött átívelő híd, amely alkalmat ad arra is, hogy az egyik irodalmár kérdezze a másikat. Akár arról, hogy mit érdemes átadni az utánuk jövőknek. Említs néhány nevet, kérlek, akikkel interjú készítettél!*

Matyikó Sebestyén József: – Nagyon nehéz lesz, mert akkor a fél magyar irodalmat fel kellene sorolnom...

– *Akkor nevez meg legalább hármat, légy szíves!*

Matyikó Sebestyén József: – Takáts Gyula, Jékely Zoltán, de említhetném Juhász Ferencet, Kiss Tamást; Szombathelyről, amikor odajártam iskolába, Cs. Nagy Istvánékat, az Életünk körüli embereket, illetőleg Veszprém megyéből Illyés Gyulát, Németh Lászlót, Déry Tibort, Balatonakarattyáról Pilinszky Jánost.

– *Ezeknek az interjúknak, portréknak el kellett készülniük, hogy az interjúalanyok gondolatai minél szélesebb körben hassanak. Amikor a múlt év nyarán a Petőfi Irodalmi Múzeumban jártam feleségemmel, s megnéztük a centenáriumi Weöres Sándor-kiállítást, mérhetetlenül örültem és felsóhajtottam: de jó, hogy Czigány György elkészítette Weöres Sándor és Károlyi Amy életinterjúját, melyet az egyik teremben vetítettek, de említhetném Albert Zsuzsa bámulatos*

irodalmi beszélgetéseit is régmúlt korokból, és még sokak munkáját, misszióját, mely nyomán megteremtődik és gazdagabbá lesz az oly sokszor emlegetett folytonosság. Arra kérek, olvass fel egy versedet legújabb, Varga Imre szobrászművész által illusztrált kötetedből, amelynek címe: Takarónk a csillagos ég.

MATYIKÓ SEBESTYÉN JÓZSEF

Az örökkévaló játékaik titok-mély dobozban

6-van kavics Horváth János festőművésznek

Mi van a rejtett mesében?
 A szó, az emlékek zárta űrben,
 tetők és rejtett temetők.
 Isten utcáin árnyék háztetők
 lesütött borítékja –
 az örökkévaló.
 Megőrzi messzi meséit temploma.
 Öreg fákon aszott-apácák,
 mi van ebben a rejtett mesében,
 a csillaggá álmódott
 messzi űrben, ebben a mély sivatagban,
 csillagos fű-koszorú csöndben
 s temető messzi dobozban –
 járda és járvány tilos mély magosban,
 ahol az isten is játékaikat őrzi,
 a messzi árnyék szeméit kivérzi,
 ahol az Isten
 háromszögű s játszik,
 lábaim vaspántja
 az éggel parolázik...
 A templom is beázik,
 az éjszaka lesüti
 cserép-szempilláit és arcát.
 A tetőtlen mezőkön a mindenség
 temploma is fázik –
 kinyitja az Isten
 égi vitorláit,
 amikor az őszön
 halálos magosba
 csillagtalan éjjel
 néz a csillagokra...

– Köszönöm. Most pedig Csernák Árpádot kérem, olvasson fel egy prózarészletet.

Csernák Árpád: – Mielőtt felolvasnám egy most készülő kisregényem részletét, szeretném Jóskának visszaadni a szót, mert annyira idekapcsolódik. Rendkívül megtisztelő, ahogy a Búvópatakról meséltél, de annak idején, mondtál valamit, ami szintén kapcsolódik minden itt elhangzott gondolathoz. Egyszer Szili Ferivel meglátogattunk a kórházban...

Matyikó Sebestyén József: – Egy látomással felérő, örök élmény marad, amikor két barátom kinyitotta az onkológia egyik szobájának ajtaját. Hadiállapotokat tükröző helyiség volt; ha jól tudom, azóta le is bontották már. Ahogy kinyílt az ajtó, besütött a fény. Olyan érzés volt, mintha Szent Ferenc jelent volna meg egy angyallal. Vibráló, szinte égi fényt éreztem, megmagyarázhatatlan jelenséget, amely után aznap éjjel jó néhány verset írtam...

Csernák Árpád: – Azért kértem, hogy ezt idézd fel, mert akkor én rögtön reagáltam erre, s azt tanácsoltam, ne tekintsd úgy, hogy ez valami gyógyszereknek betudható, rendkívüli állapot. Rendkívüli, de nagyon igaz, és olyan élmény, amire építeni lehet, és építeni kell. Ez az a kategória, amelyről úgy beszélünk, hogy csoda. Most viszont következzen egy részlet *A doboz* című kisregényemből:

„Nem ima ez! Istenem, ez nem ima. Nem lát senki, nem hallja senki. Nem is hallhat itt senki semmit, hiszen hallgatok... csak én érzem úgy, mintha üvölténék, és még visszhangozna is az üvöltésem, pedig csendben vagyok, lapulok a csendben és a sötétbe meredek, még arra sem volna esélyem, hogy elérjem az állólámpa kapcsolóját, hiszen a mai csatában komoly sérüléseket szenvedtem, de térdelve imádkoztam, ebből nem engedek, térdelve kell imádkoznom, amíg ő még járni sem tud, addig én térdelve imádkozom, aztán, hitem szerint, ha ő már járni tud, majd ő imádkozik értem... úgy értem: akkor még jobban rászorulok... mert nyilván most is imádkozik értem... meghallgatják az angyalok, ért az angyalok nyelvén, csak ebben az egy dologban, hogy újra járni tudjon, mintha nem sikerülne velük zöldágra vergődni, akkor lepődtem meg, amikor vérző angyalokat láttam az ajtókeretben... Hát az angyalok is sérülhetnek, vérezhetnek, ennyire nehéz?! De aztán csak elértem az ágyig, valami egészen kitekert pózban találtam nyugalomra, de innen, ma már sehova. A villanykapcsoló meg éppen a hátam mögött van... De az nem lehet, hogy még egy gondolatot se tudjak végiggondolni, hogy lenne egy épkézláb gondolatmenetem, csak szóismétlések, ócska töltelékszavak jutnak az eszembe: »tulajdonképpen«, »egyáltalán«... közhelyek, didaktikus szájbarágások, hogy az ima, amikor imádkozom, amikor azt mondom: Isten, ez azt jelenti: vallásos vagyok... Mit jelent vallásosnak lenni? Az igazságot keresni! A saját létem igazságát... mondjuk ki: értelmét. Az imádság, az istenfélelem, az istentudat, az Istenre való gondolás azt fejezi ki, hogy szeretnénk hinni a természetfelettiben, egy láthatatlan világban. Igazabbnak és valóságosabbnak akarunk látni egy láthatatlan, bizonyíthatatlan világot, mint az úgynevezett »valóság«-ot, azt az értelmetlen, eltompult, szürke vagy csiricsáre jövő-menést, amit általában »élet«-nek nevezünk, és azt a láthatatlan világot egyre csodálatosabbnak látjuk, mert látjuk! Hát nem ez a költészet? Lehet, hogy nem is

kell hozzá akkora képzelőerő, csak emlékeznünk kell régmúlt időkre, és akkor már képesek vagyunk látni a jövőnket is.

A jövőnk! Ott állunk az örök élet kapujában, és egyszerre értelmet nyernek életünk eddigi megmagyarázhatatlan, apró eseményei; eddig hiábavalóságnak tűnő történései, és akkor..., de csak akkor: »színről színre«, »szemtől szembe«... Isten, az ima abban segít, hogy eljussunk odáig...”

– *Ez a prózarészlet is azt igazolja, amit 2005 adventjén Orbán Viktor a kaposvári Nagyboldogasszony Római Katolikus Gimnázium tornacsarnokában mondott a beszélgetést vezető Balog Zoltánnak és másik beszélgetőtársának, Balás Béla megyéspüspöknek, illetve a másfél ezres hallgatóságának: az ember akkor a leg-erősebb, ha térden áll. Kedves Árpád, köszönöm, hogy ezt a részletet választot-tad.*

Örömmel látom a közönség soraiban az egykori és a jelenlegi megyei könyvtá-rigazgatót, Varga Róbertet és Horváth Katalint. Miért mondom ezt? Azért, mert az érték közvetítést évtizedek óta magukra vállalták, s azért, mert egy könyv-tár nagyon sokat tehet azért, hogy írókat, költőket csempésszen a köztudatba, s akár elindítson embereket az íróvá-költővé válás útján. Beszélgetőtársaimtól kérдем: mit gondoltok arról, mennyire talál halló fülekre az ott elhangzó szó, ha úgy tetszik sikerül-e intézményesítve közvetíteni a szépséget? Gábor, elsőként tiéd a szó!

Rozsos Gábor: – A pedagógus nagyon érzékeny, figyel a „súgásokra”. Amikor Matyikó Sebestyén József elmesélte ezt a megható, vele megesett kórházi történe-tet, a közönség első soraiban valaki azt mondta a mellette ülőnek: „Ezért érdemes élni.” Nos, valóban ezekért a pillanatokért kell élni. Emlékszünk Kálmán Györgyre, e nagyszerű orgánumú színészünkre, aki egyszer azt mondta, van, amikor azért ér-demes élni, hogy egy jót tunkoljunk a pörkölt szaftjából. Tehát nem kell mindig úgy „nekimenni” az életnek, hogy mi lesz az értelme. Ha az ember hisz, akkor könnyebb, ha nem fél, még könnyebb, ha a kettőt összerakja: „Ne félj, csak higgy!” – akkor hi-hetetlenül könnyű a helyzet.

Az élet mellettünk játszódik, és ezt a gyerekeknek is észre kell venniük, hiszen benne élnek. Nem droggal, alkohollal, mindenféle szélsőséges megnyilvánulásokkal fűszerezve, de merjenek boldognak lenni, merjenek örülni annak, hogy gyerekek. Ezt az ő szintjükön meg kell magyarázni. Szülő nélkül viszont nem megy. Ha nem partner az apa, az anya, akkor sokkal nehezebb, ráadásul sok a csonka család. Az iskolában nem csak tanárként vagyok jelen. Én vagyok a gyerekeknek az apjuk, az anyjuk, a gyóntatópapjuk, a Gábor bácsi, az osztályfőnök... Sokrétű a pedagógus feladata. Ahogy Géza mondta, ha szereti az ember a gyerekeket, akkor az vissza-sugárzik. Az előbb elhangzott Csernák-írásban megemléződik a színről színre látás. Igen, az majd jó lesz, de most még egyelőre „tükör által homályosan” látunk. Vegyük észre egymást, itt most egymásnak vagyunk a csodái. Ez olyan, mint a világosság; ha nincs, hiányoljuk a petróleumlámpát és a villanyt. Most, hogy nincs már közöttünk Helyei László, arra gondolok, de jó volt, hogy láttam a *Tom Jones*ban meg az *Állat-*

farmban Bandi, a ló szerepében. Az előttünk járó nemzedékek és még mi is igazi sztárokat csodálhattunk filmben, színházban. Mensárost, Sinkovits Imrét, Sulyok Máriát... Tessék mondani, most mi a helyzet? Most az a sztár, akit kikiáltunk annak. Ők nem sztárok, nincsenek felkészülve erre, idegösszeroppanást kapnak. Ezt is meg kell értetni a gyerekekkel, mint ahogy azt is: a tudás nagy kincs. Ha elmész a szau-nába, és gondolataid között viszel néhány sort, néhány verset, rögtön megkérdik: ki tanította neked a magyart. „Nem emlékszem, de azt mondta nekem...” – s fűzik tovább a szót. A Szent Margit-templomban találkoztam egyik tanárnőmmel, Kardos Imrénével. Odamentem hozzá, bemutatkoztam. Örült nekem, és azzal fordult felém: „Emlékszem, Gábor...” Hát nem emlékezhet, több mint harminc éve volt, amikor tanított. A másik tanárom, az itt ülő Egerszegi Edit volt, aki biztosan emlékszik Kardos Imre feleségére. Így függnek össze a szálak; hihetetlen földi valóságban vagyunk, aztán majd lesz egy finálé, mely után majd színről színre, mindent tökéletesen látunk, de addig élvezni kell egymás társaságát. Ha tetszik, ha nem. Ahogy Éva néni mondta: a szeretet visz tovább bennünket. Halljuk-e ezt reklámban, tévében? Nem. Ilyet, hogy lelkiismeret, le sem írunk. Vissza kell nyúlni az eredeti értékekhez, ám ha már a szülőknél kell magyarázni, ha velük kell megértetni mindezt, akkor baj van.

Amikor a gyerekek politikáról kérdeznek, akkor azt mondom: van a hamburgerevők és a hot-dogevők pártja. Ők mindig egymás ellen vannak. A diákok is érzik, mi történik a fejük fölött, és megkérdezik, szabad-e beleszólniuk a politikába. Nyilvánvaló, hogy beleszólhatnak, ám mivel rengeteget kérdeznek, nagy a felelősségünk a válaszadásban. Egy dologra érzékenyek: az igazságra. Ha megmutatják nekik a szépet is, akkor a szépre is fogékonyvá válnak. A könyvtárnak ezért nehéz a feladata. Hogy a könyvek által ment-e és mennyit ment előre a világ, döntsük el... Ha megnézzük, Gutenberg hány éve nyomtatta az első könyvet, láthatjuk, hogy az még mindig megvan, csakúgy, mint az 1473-as *Budai Krónika*. Nem tudjuk, mekkora a CD és a DVD időállósága, de azt tudjuk, hogy a gondolatnak hihetetlenül nagy, a versnek úgyszintén, mint ahogy a magyar nyelvnek is. A három részre szakadt Magyarországot a XVI. században nem a politika tartotta össze, hanem a magyar nyelv. Akkor született Balassi, meg itt vagyunk mi, mondom szerénytelenül, az írástudók, akik néha árulnak vagy elárulnak...

A könyvtár missziójához tartozik az is, hogy kiket hív meg, milyen műveket képvisel, mely köteteket helyezi az üvegtárlókba, mert a gyerekek, a felnőttek azokat fogják nézegetni. Nagyon sok felnőtt nem tudja például, ki volt Takáts Gyula, de ha már hallott is a Nyugat harmadik nemzedékéhez tartozó, Kossuth-díjas kaposvári költőről, íróról, műfordítóról, azt már nem tudja, hol lakott. Ha hívok egy taxit, kérdik, hova kérem. Mondom a Takáts Gyula Emlékházzal szemben lakom. A következő próbálkozásom: a Lamping-házzal szembeni utcába küldjék. Próbálok tréfára venni: a város leghosszabb nevű, ám legrövidebb utcájába, a Dr. Kovács Sebestény Gyula utcába kérem a kocsit. Akkor meg azt gondolja magában a diszpécser, mekkora egy bunkó vagyok, még azt sem tudom, hogy az Sebestény... Nota bene: Sebestény a helyes, és át is javították már az utcanévet.

Fésűs Éva nevét ismerik a gyerekek, és hallottak a *Palacsintás király*ról is, de a szerzőt és a mesejátékot nem tudják összeilleszteni. Én Petőfivel és Fésűs Éva dédapjával, Leveldi Kozma Sándorral úgy próbálkoztam, hogy azt mondtam tanítványaimnak: Képzeld el, Kaposváron csak néhány kézfogásnyira vagyunk Petőfitől. A megyei múzeumnál áll egy szobor, tudjátok, az a bohóc. Tudják. Na, annak közelében a falon található egy utcatábla, az 1825-ben született Leveldi Kozma Sándorról, aki Pápán szobatársa volt Petőfinek. Kozma Sándor pedig az első magyar királyi főügyész, aki egy ideig Kaposváron is élt, Fésűs Éva néni dédapja volt. Így zárul be a kör. Somogyi ember legyen már erre büszke! De arra is, hogy a hologram feltalálja, Gábor Dénes magyar volt, csakúgy, mint a töltőtollé. Ezek igazi hungarikumok, meg az Unicum.

– *Köszönjük, Rozsos Gábornak a rendhagyó irodalomórát, meg azt is, hogy olyan „tanáros” voltál. Káplán Géza többféle művészeti ág bűvkörében él, a Fény a fénynek című kötetének címlapján is az ő műve látható. Szeretném, ha beszélne a könyvről, és felolvasná belőle egy verset.*

Káplán Géza: – Gáborhoz kapcsolódva, én is vallom: ajándékai vagyunk egymásnak, ahogy e körül mozgott az előző megszólalása elején. Nyilván a *Fény a fénynek* cím sem véletlen. Annak ellenére, hogy ennek a kötetnek az első kétharmada több mint húsz éve íródott, akkori ízlésem szerint erősen sűrített és avantgárd hatásokkal bír, bár fiatal koromtól egy olyan különleges irányzat híve voltam, amit „klasszicizáló avantgárdnak” neveznek. Eliot, magyar területen Babits és Szilágyi Domonkos voltak a képviselői. Nem egy zárt irányzat, de talán jelzi, hogy vannak alkatok, akik a hagyományt és a korszerűséget egyfajta szintézisben ötvözik, és egyiket a másik nélkül nem tudják elképzelni. Ezt megélni azonban nem könnyű feladat. Én azzal voltam megáldva vagy megverve, hogy a kettő bűvöletében dolgozzak.

KÁPLÁN GÉZA

Kapuk az alkonyatban

Lezúdul Boreász pannon hűvöse.

Javítva: óvatos lehelete terít az estre ólmos harmatot. Szürkület – szenttelen háttérnek nézheted, magáért való, de bármi képtelen varázs megeshet.

Mária-szobor a samárhátú kis híd nyergén,
öregasszonyok ápolja, liliom. Magányosan
pityeg a mobil, a patak csörgedez, kamaszok
kommunikációját a nagy természet fojtja
homályba, csöndbe: jótékony arány; szárnyal
a képzelet – lappantyú, kuvik.

Itt voltál, s örökké itt leszel Te is, fülkema­gány nárcisza; aranyló kelyhed illata összehúzza kényes szirmaid. A bort a hűlő kőre loccsantom, emlékeztetőül: a földhöz tartozol, s hozzám, igényeim magasához – lobogj, élj, szeress!

Keresnek, hívnak részeg élvek, szertüzek, dobok; egy magányos nép énekli ki belőled szaporító álmait. Csontra feszített bálvány: vázat alázó hajlataid búgnak, hunyt pillád örjítő. S az erjedt, komisz nedv... Falni hívja a teremtő időt.

Nehéz esésű kelme: a bőröd. Dobog a fehéred, harmóniád. Annyi fény nyílik ismeretlen kapuidből, hogy alázatomból is, végre, feltündököl. Tudom, a fájdalom... Emlékekkel áldott lét – boldogságos anya.

– Köszönöm. Arra kérem Rozsos Gábort, ő is olvassa fel egyik versét.

ROZSOS GÁBOR

... és mindennap

és mindennap megvallani
talán csak magunkban szólva
a felettünk való törvény
igazát –

*harmadnapon feltámadt
a halottak közül –*

a törvény
felettünk való igazát
talán csak magunkban mondva
de mindennap megvallani

– Köszönöm. Miközben hallgattalak benneteket, megfogalmaztam magamban, hogy írók, költők lehetnek-e próféták a saját hazájukban, aztán azt a rövid választ kaptam, hogy nem. Mi azért bízunk abban, a mai este nem múlik el nyomtalanul, úgy, hogy valamilyen gondolatcsírát, apró magvat magukkal ne vinné-

nek a jelenlevők. Megkérem Fésűs Évát, hogy zárásként a maga által választott versét olvassa fel, ha már korábban voltam olyan szemtelen, és arra kértem, hogy azt olvassa fel, amit én szeretnék.

Fésűs Éva: – A beszélgetés elején szó esett Mécs Lászlóról. Amikor középiskolás voltam, mi még tanultunk Mécs Lászlóról és verseiről is. Egyik kedvencem a *Csak ennyi az egész*, amelyben ez áll: „Hagytam magam szeretni, mint a gyermek,/ a Jézus Krisztus ember-ideálja. / Hagytam magam vezetni, mint a gyermek.”

Biztosan ismerős ez a részlet. Az én életem is így alakult, hogy hagytam magam vezetni, ezért lettem meseíró. Verseket író embernek igen, költőnek soha nem képzeltem magam. Hadd olvassam fel a *Boldogság* című versemet.

Harangszoknyás ünnepnapok,
de gyorsan eltáncoltatok
helyt adva böjtös bánatoknak,
hályogos szemű hajnaloknak,
hogy magamra ébresszenek
a jóra való reggelek.

Mert múltóban a nagy kaland!
Békét ígért, s vihart kavart,
szent lángolás után a füstje
virágaim szirmát megülte,
és sok megoldatlan titok
mesevilágba csábított.

A vágyva vágyott boldogság
csalogatott mindig tovább.
Varázsigék bokrába bújva
a bújócskázást meg nem unta,
s hogy ragyogtassa a reményt,
lelkemből lopta ki a fényt.

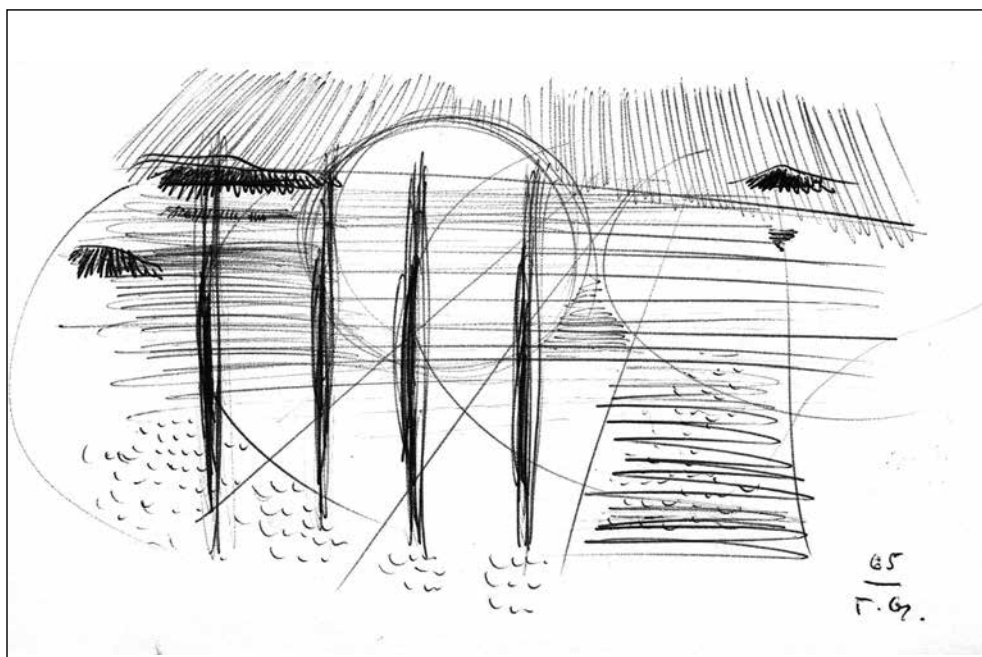
Ha szúrós szó szíven talált,
mesék adtak vigasztalást;
örömet garmadával hoztak,
könnyű volt legyőzni a rosszat,
mert képzelet játszott velem,
s e szép játék lett érdemem.

Míg enyém volt a meserét,
átéltem rajta sok mesét –
mégis, a valóságban járva

leltem rá arra a csodára,
kimondhatatlan boldogságra,
aminél nincsen fényesebb –
továbbadtam az életet!

– Köszönjük! Kedves közönség, a Somogy Megyei Önkormányzat néhány éve Földem címmel megjelentett egy antológiát Kelemen Lajos Radnóti- és Podmaniczky-díjas költő, író szerkesztésében, melyben a ma este megszólalók mindegyikétől található írás. Azonban mielőtt átadnám L. Simon László elnök úrnak ezt az ajándékkötetet, engedjék meg, hogy felolvassak egy részletet Gelencsér Attilának, a megyei közgyűlés elnökének a hátlapon megjelent ajánlójából:

„Földem – ebben a címben benne van mindaz, amiért ez az antológia megszületett. A közös örökség, a szülőföld, ez az országnyi megye, amely, még ha egykor szélnek is eresztette, időről időre összegyűjti, s megtartja fiait. Mindazokat, akik művészetükkel, életükkel éltetik Somogyot. [...] Alkotásaik azt sugallják: Istentől kapott talentumaikat használni, kamatoztatni szeretnék, s azt is: e táj életteret jelent számukra. Ihletet ad, lehetőségeket kínál, s üzenetük nem marad visszhangtalan. Remélem, hogy e kötet is értő olvasókra talál, hiszen Jókai Anna Kossuth-díjas íróval magam is vallom: Minden fontos könyv tett; nemző aktus. S minden érett olvasat fogantatás.”

Takács Gyula: Napban álló négy jegenye, 1965.